

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2018

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

200 punte

Hierdie nasienriglyne word voorberei vir gebruik deur eksaminatore en hulpeksaminatore. Daar word van alle nasieners vereis om 'n standaardiseringsvergadering by te woon om te verseker dat die nasienriglyne konsekwent vertolk en toegepas word tydens die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal geen gesprek aanknoop of korrespondensie voer oor enige nasienriglyne nie. Daar word toegegee dat verskillende menings rondom sake van beklemtoning of detail in sodanige riglyne mag voorkom. Dit is ook voor die hand liggend dat, sonder die voordeel van bywoning van 'n standaardiseringsvergadering, daar verskillende interpretasies mag wees oor die toepassing van die nasienriglyne.

AFDELING A**VRAAG 1**

1.1	A	B	X	D
1.2	A	B	X	D
1.3	X	B	C	D
1.4	A	B	X	D
1.5	A	B	X	D
1.6	A	B	C	X
1.7	X	B	C	D
1.8	A	B	X	D
1.9	A	B	X	D
1.10	X	B	C	D

VRAAG 2

2.1	G
2.2	F
2.3	E
2.4	I
2.5	L

2.6	M
2.7	A
2.8	B
2.9	H
2.10	K

VRAAG 3

3.1	Marknavorsing
3.2	Bemesting/ Kunsmis
3.3	Dravermoë
3.4	Presisieboerdery
3.5	Agritoerisme

3.6	Proefbalans
3.7	Deklaag
3.8	Inheemse kennis
3.9	Gradering
3.10	Kleinkas

AFDELING B**VRAAG 4 PLAASBEPLANNING****4.1 Plaashulpbrondata en gewasvereistes****4.1.1 Gematigde of tropiese klimaat met verduideliking**

Gematigde klimaat – baie kouer temperature gedurende die wintermaande

4.1.2 TWEE gewasse wat geskik sal wees vir produksiegebied en wisselbou, met redes

Droë bone	Geskik – temperature en reënval + Stikstof
Mielies	Geskik – temperature en reënval
Sojabone	Geskik – temperature en reënval + Stikstof
Koring	Geskik vir winter – temperature en reënval Goed gedreinerde grond Geskikte Ph

4.1.3 TWEE lewendehawe-ondernehemings vir hierdie plaas, met verduidelikings

- Vleisbeeste
- Skape of bokke
- Melk beeste (Benut mielies en soja)
- Weidiere – benut veld = Gemengde veld agv reenval
- Kan gewasreste gebruik

4.1.4 Vergelyking van handearbeid en meganisasie

	Handearbeid	Meganisasie
Koste	Goedkoper	Duurder
Doeltreffendheid	Minder doeltreffend	Meer doeltreffend
Produkgehalte	Swak gehalte Moet omruil	Beter gehalte
Tyd geneem	Stadiger	Vinniger
Oppervlakte wat voltooi kan word	Kleiner oppervlakte	Groter oppervlakte
Geskikste opsie vir hierdie plaas (eie mening)		Meer geskik – groot oppervlakte

4.1.5 VIER faktore wat bepaal of grond bewerkbaar is

- Gronddiepte
- Klipperigheid
- Helling
- Tekstuur
- Dreinering

4.1.6 DRIE maniere om die dreinering van grond te verbeter, met verduideliking

- Inkorporeer organiese materiaal – verbeter grondtekstuur
- Kloof diep – breek ploegpan
- Konstrueer dreine – dreineer teen 'n helling
- Rif-en-trog-stelsel – deurweekte grond
- Plant spesies wat grond help dreineer, bv. diep wortels

4.1.7 Die effek van grond-pH op gewasproduksie

- Gewasse het spesifieke pH vereistes
- Verkeerde pH – swak ontkieming en groei/ produksie
- Gesikte pH – beter ontkieming, groei & produksie

4.1.8 Hoe 'n boer die pH van grond kan verander, met verduideliking

- Dien kalk toe
- Kalk verhoog die pH van die grond
- Kalk neutraliseer suurversadiging van die grond
- Dien gips toe indien pH te hoog
- Gips verlaag pH

4.1.9 VIER voordele van die gebruik van wisselbou

- Verbeterde grondstruktuur
- Verbeterde grondgesondheid
- Minder loging van spesifieke voedingstowwe
- Verbreek siektesiklus
- Kan nuwe voedingstowwe in die grond inkorporeer, bv. stikstof deur peule

4.1.10 VIER faktore wat keuse van gewasse vir wisselbou beïnvloed

- Moet albei gesik wees vir klimaat
- Moet versoenbaar wees met mekaar
- Moenie deur dieselfde siektes beïnvloed word nie
- Moet die grond of omgewing op 'n positiewe manier beïnvloed
- Peulgewasse wat stikstof terugplaas

4.2 Presisieboerderytegnieke

4.2.1 VIER voorbeeld van presisieboerderygebruik in 'n verbouingsonderneming

- Grondvrugbaarheidskartering/Kunsmisbehoeftes
- Grondtipes
- Onkruidbeheer
- Oesopbrengste
- Insek- of siektemonitering
- Besproeings skedulering
- Bewerkingmetodes
- Gewasbepalings

4.2.2 DRIE voordele van die gebruik van presisieboerdery in 'n verbouingsonderneming

- Doeltreffender gebruik van insette
- Akkurater aanwending van insette/Finansiële voordele
- Beter opbrengste
- Doeltreffende gebruik van hulpbronne

4.2.3 DRIE tipes toerusting wat vir die gebruik van presisieboerdery-metodes nodig sal wees

- GPS-stelsel
- Satellietontvanger
- Presisiegekalibreerde toerusting
- Rekenaarstelsel/GIS Stelsel

4.3 Saaigrond met 'n helling van 1:8**4.3.1 Beskrywing van die helling van die grond EN verduideliking van die bruikbaarheid daarvan vir gewasproduksie**

Matige steil helling – beperkte gebruik vir verbouings-ondernemings

4.3.2 Verduideliking van hoe om die bruikbaarheid van hierdie grond vir gewasproduksie te verbeter

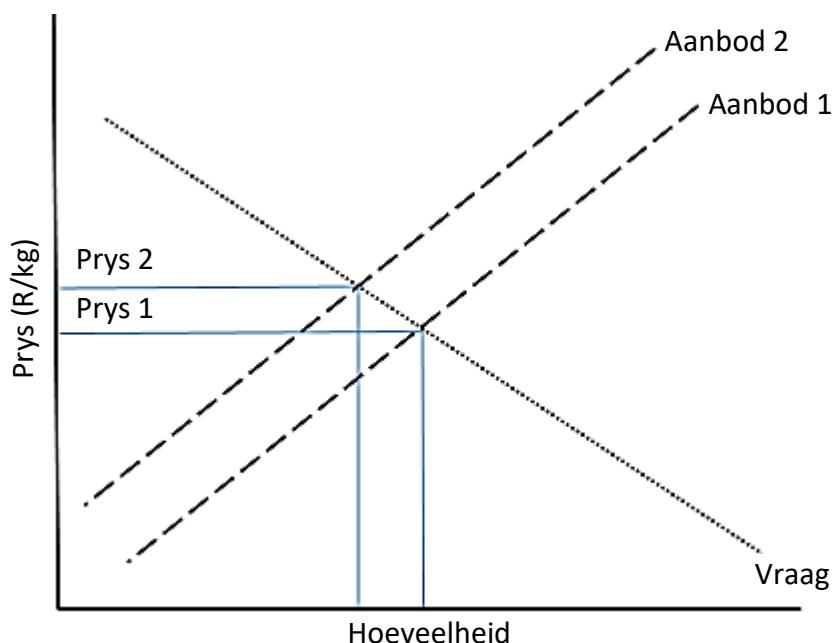
- Kontoerbanke of terrasse/Kontoerwalle
- Maak grond gelyk en skep versperrings vir erosie
- Strookverbouing

VRAAG 5**OES EN BEMARKING****5.1 Artikel oor voëlgriepuitbrekings****5.1.1 Effek van voëlgriepuitbrekings op aanbod van eiers in Suid-Afrika**

- Uitdunning van lêhenne om verspreiding van siekte te voorkom
- Verlaagde eieraanbod

5.1.2 Verduideliking van effek van verlaagde aanbod van eiers op eierprys in Suid-Afrika deur vraag-en-aanbod-kromme te gebruik

Verlaagde eieraanbod veroorsaak prysstygging

5.1.3 DRIE funksies van bedryfsverenigings of -organisasies

- Navorsing
- Bevorder kommoditeitsprodukte
- Beding namens produsente
- Gee aandag aan kwessies waarmee die bedryf te doen het
- Opleiding en oordrag van kennis

5.1.4 Klein produsente maak toe as gevolg van die siekte-uitbreking**(a) TWEE redes waarom klein produsente meer kwesbaar in hierdie situasie is**

- Skaalbesparings – vaste produksiekoste is relatief hoër
- Minder buigsaam
- Minder verkoopbare produkte om inkomste te genereer wanneer nodig

(b) **Hoe klein produsente hul ondernemings kan beskerm en meer volhoubaar kan word**

- Diversifiseer – versprei die risiko
- Alternatiewe bronne van inkomste
- Fokus op doeltreffendheid
- Versekering
- Koöperatiewe bemarking

5.1.5 Gebruik van die vyf bestuursrolle om voëlgriep te beheer en te voorkom dat dit jou plaas beïnvloed

- Beheer – beheer toegang van diere, mense en voertuie
- Beplanning – beplanning vir 'n uitbreking, kry personeel gereed
- Koördinering – koördineer aktiwiteite om behoorlike skoonmaak en bedryf te verseker
- Motivering – verduidelik belangrikheid van biosekuriteit en siektevoorkoming
- Organisasie – organiseer plan van aksie ingeval daar uitbreking is

5.2 Plaasdata vir Boer Mokoena – aartappelprodusent

5.2.1 Balansstaat

Balansstaat van Mokoena Plaas soos op 28 Februarie 2018

Vaste bates	Waarde	Langtermynlaste	Waarde
Plaasgrond	R1 200 000	Landbanklening	R800 000
Aartappelverpakking-skuur	R80 000		
Mediumtermynbates	Waarde	Mediumtermynlaste	Waarde
Trekker	R80 000	Bankoortrekking	R40 000
Bedryfsbates	Waarde	Bedryfslaste	Waarde
Brandstof voorhande	R10 000	Rekening by koöperasie	R90 000
Kunsmis voorhande	R12 000		
Geoeste aartappels	R60 000		
Totaal	1 442 000	Totaal	930 000
Netto waarde	512 000		

5.2.2 Evaluering van plaaslikiditeit van hierdie plaas, met verduidelikings

- Plaas het 'n positiewe stand van likiditeit
- Waarde van bates oorskry waarde van laste
- Plaas het bates wat verkoop kan word om fondse te genereer en skuld te vereffen indien nodig

5.2.3 DRIE bemarkingskanale vir aartappels, plus EEN voordeel en EEN nadeel van elk

Bemarkingskanaal	Voordeel	Nadeel
Plaashok	Lae vervoerkoste Afsetpunt vir voorraad van laer gehalte	Laer verkoopspryse Beperkte markaandeel Biosekuriteitskwessies
Kontrak	Gewaarborgde verkoop van voorraad Veilige mark	Pryse kan laer wees as vrye mark
Vrye mark	Kan verkoop wanneer prys hoog is	Pryse kan laag wees wanneer voorraad verkoop word

5.3 Braaikuikenonderneming

5.3.1 Gedeeltelike begroting vir 'n enkele lot braaikuikens om die bruto marge te bepaal

INKOMSTE			
Item	Bedrag	Eenheidsprys	Totaal
Braaikuikens	480	60	28 800
Totale inkomste	28 800		
UITGAWES			
Item	Bedrag	Eenheidsprys	Totaal
Dagoudkuikens	500	6,5	3 250
Voer	50	180	9 000
Gas	40	22	880
Houtskaafsels	1	200	200
Vervoer	100	5	500
Totale uitgawes	13 830		
BRUTO MARGE	14 970		

5.3.2 TWEE redes waarom die werklike bruto marge kan verskil van verwagte syfers

- Verhoogde sterftesyfer
- Laer verkoopsprys
- Verhoogde insetkoste

VRAAG 6**BESIGHEIDSBEPLANNING EN -BESTUUR****6.1 Artikel oor agritoerisme op volstruisplaas****6.1.1 VYF eienskappe van mnr. Keller wat van hom 'n entrepreneur maak**

- Loop risiko's/Inoverend
- Sakegeoriënteerd/Winsgedrewe
- Sien geleenthede raak
- Gemotiveerd
- Entoesiasties
- Beslissend/Besluitnemer
- Onbevooroordeeld
- Buigsaam
- Hardwerkend

6.1.2 VYF hoofafdelings van 'n sakeplan EN wat in elke afdeling ingesluit word

- Beskrywing van onderneming – tipe regsentiteit, missie en visie
- Bemarkingsplan – markontleding, bemarkingskanale, reklame
- Bedryfsplan – wat geproduseer sal word en hoe
- Finansiële plan – kontantvloei-vooruitskatting, inkomste- en kosteprojeksies
- Risiko-ontleding – sterk punte en swakhede, voorgestelde oplossings
- Bestuur van die onderneming (direkteure)
- Infrastruktur – Fisiese perseel & verbeterings benodig

6.1.3 Evaluering van besluit om melkbeeste, vleisbeeste en agritoerisme in te sluit in terme van fisiese en finansiële versoenbaarheid met die bestaande plaas

- Breër bron van inkomste
- Versprei die risiko
- Benut plaasfasiliteite meer effektief
- Toeriste geniet dit om melkbeeste en volstruise te sien
- Lusern kan gebruik word vir dierevoer

6.1.4 Bespreking van hoe agritoerisme-onderneming tot die algehele waarde van plaas sal bydra

- Verbeterings van fasiliteite en infrastruktur
- Verhoogde inkomste
- Diversifisering verminder risiko
- Bemarkingswaarde van grond verhoog

6.1.5 DRIE moontlike probleme wat geassosieer word met groot getalle toeriste wat die plaas besoek

- Kan inmeng met boerderyaktiwiteite
- Biosekuriteit
- Besoekers kan tydrowend raak
- Kan ekostelsel benadeel
- Wetlike aspekte
- Druk op bestaande infrastuktuur
- Vereis intensieve bestuursvaardighede

6.1.6 Evaluering van die geskiktheid van die gebruik van webwerf om die onderneming te adverteer

- Relevant vir huidige gebruik van Internet
- Kan buitelandse toeriste bereik
- Kan gereeld bygewerk word
- Maak tweerigtingkommunikasie moontlik
- Aanlynbesprekings

6.1.7 TWEE ander relevante maniere om sy agritoerisme-onderneming te bemark

- Adverteer in tydskrifte of koerant
- Nader plaaslike en buitelandse reisagente
- Facebook-bladsy
- Radio advertensies
- Pamflette/ promosies

6.2 *Listeria*-uitbreking in Suid-Afrika

6.2.1 DRIE redes vir verwerking van vleis in verskeie produkte

- Verbeter raklewe
- Benut vleissnitte van laer gehalte
- Gee aandag aan vraag na verskeie verwerkte vleise
- Vervoer makliker/hanteer beter

6.2.2 DRIE maniere waarop die besmetting van vleisprodukte voorkom kon word

- Koop by betroubare verskaffer
- Toets grondstowwe
- Toets verwerkte produkte
- Higieniese toestande

6.2.3 VIER brokkies inligting wat op die etiket van verwerkte landbouprodukte vertoon moet word

- Bestanddele
- Naam van produsent
- Verval datum
- Allergene
- Datum van produksie

6.2.4 Plakkaat vir vleisverwerkingsfasiliteit om personeel oor voedselveiligheidsprosedures in te lig

Enige vier van die volgende:

- Was hande
- Geen vleisprodukte van die huis af nie
- Skoon toerusting
- Beskermende klere
- Geen siek werkers nie
- Moenie verskillende produkte meng nie

Plakkaatuitleg en aanbieding

6.2.5 Listeriose-uitbrekings het verbruikersvertroue in varkprodukte aansienlik verminder

(a) Bespreking van die impak op Suid-Afrikaanse varkprodusente

- Laer varkprys
- Verlaagde vraag na varkprodukte
- Verlaagde winsgewendheid van varkprodusente
- Sluiting van fabrieke wat vleis verwerk

(b) TWEE maniere waarop varkprodusente hul status in die vleisbedryf kan herwin

- Bemarking van vark as 'n gesonde vleis
- Verseker dat produksie- en verwerkingsmetodes siektevry is
- Bewys van toetsing op produkte

Totaal: 200 punte